

29. 7. 2016

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Změny v trestní odpovědnosti právnických osob

Na konci května letošního roku byla schválena parlamentem vládní novela měnící zákon č. [418/2011](#) Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen „ZTOPO“), mezi jejíž hlavní body patří koncepční změna vymezení trestných činů dopadajících na právnické osoby a úprava jejich přičitatelnosti.

Zprvu je nutné připomenout, že institut trestní odpovědnosti právnických osob je v České republice poměrně nový a i celosvětově se jedná o mladé odvětví trestního práva. Zvyšující se míra dominantního postavení právnických osob a komplikované struktury korporací vyžadovaly přijetí legislativy, která by odrazovala právnické osoby od protiprávního jednání. Před zavedením trestní odpovědnosti právnických osob tak mohlo dojít ke spáchání trestného činu pouze ze strany konkrétní fyzické osoby a k trestně právnímu postihu pouze konkrétní fyzické osoby, ačkoliv ze spáchání trestného činu měla prospěch převážně právnická osoba. Tento fakt navíc často zapříčiňoval, že právnická osoba mohla v trestní činnosti pokračovat dál. Stejně problematickým se jevílo, že konkrétní fyzické osoby nemohly být vždy přesně identifikovány, přestože k trestné činnosti prokazatelně došlo či že nebylo fyzické osobě prokázáno zavinění s odvoláním na rozhodnutí kolektivního orgánu právnické osoby.

Připomínáme, že řada mezinárodních smluv předpokládala trestněprávní odpovědnost právnických osob, což bránilo ČR k těmto smlouvám přistoupit. Není bez zajímavosti, že ČR byla nakonec posledním státem Evropské unie, který tento právní institut neměl ve svém právním řádu, ačkoliv to vyžadovala evropská legislativa, čímž se ČR vystavovala riziku zahájení řízení o porušení Smluv u Evropského soudního dvora a následným sankcím.

Původní zákon o trestní odpovědnosti právnických osob z roku 2011 vycházel především z nutnosti konformity s evropským právem, což se projevilo na jeho podobě. Konkrétní trestné činy vztahující se na právnické osoby byly taxativně vypočteny, přičemž z celkových 83 trestných činů vyjmenovaných v zákoně bylo 80 požadováno evropskou legislativou. Zákonodárcem provedený taxativní výčet nicméně vedl k poměrně nelogickému stavu, kdy za velké množství trestných činů, které jsou typicky spojené s činností (nejen obchodních) korporací, právnické osoby trestně odpovědné nebyly (např. poškozování spotřebitele, trestné činy ublížení na zdraví a další).

Vymezení trestných činů vztahujících se na právnické osoby

Řešení tohoto nedostatku se nabízelo čtyřmi způsoby. První variantou, zdánlivě tou nejjednodušší,

bylo rozšířit současný taxativní výčet o další trestné činy. Jednalo by se však o krátkodobé řešení, jelikož by zákon musel být měněn vždy v návaznosti na případné změny v evropské legislativě či změny v trestním zákoníku. Druhou variantou bylo zavést trestní odpovědnost za všechny trestné činy. Tímto zdánlivě ideálním řešením by však inkluze všech trestných činů vedla k nesmyslnému stavu, kdy by právnické osoby byly trestně odpovědné i za trestné činy, které z povahy věci spáchat vůbec nemohou (např. opilství). Třetí nabízející se možností bylo vymezení trestných činů za pomoci formulace „*trestné činy, které svojí povahou umožňují být spáchány právnickou osobou*“. Tato varianta by však vedla k právní nejistotě a byla v rozporu se základní zásadou *nulla poena sine lege certa*.

Varianta poslední, která byla nakonec zvolena českým zákonodárcem v novele ZTOPO účinné od 1. prosince 2016, stanovuje negativní výčet trestných činů. Právnická osoba tedy je podle novelizovaného znění zákona trestně odpovědná za všechny činy vyjma těch, které jsou v § 7 ZTOPO taxativně vymezeny (konkrétně se jedná o 21 trestných činů). Došlo tak k zásadnímu rozšíření trestní odpovědnosti právnických osob.

S novým vymezením trestných činů, které může právnická osoba spáchat, se očekává i další rozšíření praktické využitelnosti zákona. Aplikace ZTOPO zpočátku sice nebyla příliš rozšířená (za dva roky účinnosti bylo zahájeno pouze necelých 100 trestních stíhání), od roku 2014 však dochází k markantnímu nárůstu, kdy za rok 2014 došlo k stíhání 139 právnických osob[1], v roce 2015 již dokonce 192[2]. Podobným způsobem narůstá i počet pravomocně odsouzených právnických osob. Je tedy možné očekávat, že počet trestních stíhání a odsouzení bude do budoucna i nadále stoupat z důvodu širší a častější aplikace tohoto institutu, umožněné silícími zkušenostmi s tímto právním instrumentem ze strany státních zastupitelství a soudů a právě i díky výše uvedené novelizaci. Je ovšem diskutabilní, jaký dopad bude na tento vývoj, potažmo celý institut trestní odpovědnosti právnických osob, mít další podstatná změna ZTOPO.

Přičitatelnost trestných činů právnickým osobám

Touto významnou změnou je úprava § 8 ZTOPO specifikující trestní odpovědnost právnických osob. Nově již nemohou být právnické osobě přičitatelné trestné činy téměř vždy jako v původní úpravě (výjimka vyvinění byla pouze u zaměstnanců – srovnej dosavadní § 8 odst. 2 písm. b)). Do zmíněného § 8 byl přidán nový odstavec, který upravuje, že ke zproštění trestní odpovědnosti právnické osoby dojde v případě, že „*vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1[3] zabránila*“.

V jaké míře bude „*vynaložené úsilí, které lze spravedlivě požadovat*“ ve skutečnosti po právnických osobách požadováno, bude záviset především na tom, jak budou se zákonem pracovat soudy. Předpokládá se, že by se mělo jednat o různé formy interních dokumentů a postupů jako jsou například etické kodexy, školení, umožnění whistle-blowingu (upozorňování na nelegální praktiky) atd. Souhrnně se tyto nástroje nazývají *Criminal compliance*. Jejich podoba však není závazně stanovena ani právními předpisy nebo jinými prostředky soft law.

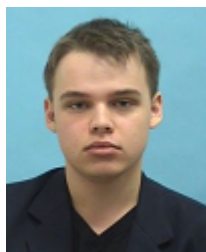
Kritici zákona tvrdí, že tato změna povede k „*vyprázdňení zákona*“. Negativní stanovisko vůči této změně vyjádřila i Unie státních zástupců. Dle jejich názoru se budou osoby moci jednoduše zbavit trestní odpovědnosti s poukazem na toto ustanovení a tím *de facto* znemožnit práci státním zástupcům.

Lze se však ztotožnit s tvrzením předkladatelů pozměňovacího návrhu a potažmo i ministerstva spravedlnosti, že tato změna nemusí nutně svazovat ruce státním zástupcům, ale pouze umožnit soudcům přihlídnout k faktu, že právnická osoba opravdu nemusela mít podíl na spáchaném

trestném činu. Dle tvůrců zákona by tak liberace měla být soudem uznána jen v případě, že právnická osoba fakticky činila reálné kroky, které mají za cíl předejít trestné činnosti, a neměla by tedy stačit pouhá existence formálního dokumentu, který by nebyl nijak prosazován. Opodstatněný je i názor, kdy vzhledem k tomu, že trestní právo působí *ultima ratio* a trestní odpovědnost má působit především jako preventivní (odstrašující) nástroj, je nespravedlivé požadovat od korporací, aby nesly za všech okolností odpovědnost za protiprávní jednání, ve chvíli, kdy i občanský zákoník má podobné liberační ustanovení (§ 2924).

Zhodnocení

Novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob je podle našeho názoru krok správným směrem, co se týče nového vyčlenění trestných činů, za které ponесou právnické osoby odpovědnost. Do budoucna lze očekávat efektivnější využití institutu trestní odpovědnosti právnických osob. Velkým otazníkem však je dle našeho názoru nejasnost nového liberačního ustanovení. Ačkoliv dopad této změny lze očekávat až v nadcházejících letech, doporučujeme právnickým osobám, aby se na tuto problematiku více zaměřily již nyní a předešly tak případným komplikacím.

Jan Pilgrim,
právní asistent

[DUNOVSKÁ & PARTNERS s.r.o., advokátní kancelář](#)

Palác Archa
Na Poříčí 1046/24
110 00 Praha 1

Tel.: +420 221 774 000
Fax: +420 221 774 555
e-mail: office@dunovska.cz

[1] Zpráva o činnosti NSZ (2014), dostupné na [www](http://www.nsz.cz), k dispozici >>> [zde](#).

[2] Zpráva o činnosti NSZ (2015), dostupné na [www](http://www.nsz.cz), k dispozici >>> [zde](#).

[3] zákona č. [418/2011](#) Sb., ve znění pozdějších předpisů

(1) Trestným činem spáchaným právnickou osobou je protiprávní čin spáchaný v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti, jednal-li tak

a) statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat,

b) osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a),

c) ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň

jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby, nebo d) zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení (dále jen „zaměstnanec“) při plnění pracovních úkolů, i když není osobou uvedenou v písmenech a) až c), jestliže jí ho lze přičítat podle odstavce 2.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Zkreslené vzpomínky v trestním řízení vedeném pro pohlavní zneužívání](#)
- [Přenositelnost důkazů z daňového do trestního řízení](#)
- [Praktický návod na úspěch žádosti o podmíněné propuštění od roku 2026](#)
- [Přijetí prohlášení viny a povinnost soudu vypořádat námitky poškozeného](#)
- [Podmínky pro uložení trestu vyhoštění cizince](#)
- [Zamyšlení nad systémem alternativních trestů: poznámky na pozadí mezinárodní vědecké konference „Rethinking Sentencing: Are We Getting Justice Right?“](#)
- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)
- [Novela § 196 trestního zákoníku: racionální korekce, nebo oslabení ochrany dítěte?](#)